

УДК 373.011.31

## ДЕЯКІ ФОРМИ РОБОТИ З МОЛОДИМИ УЧИТЕЛЯМИ У СЕРЕДНІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Марта Максимець

*Львівська спеціалізована загальноосвітня середня школа № 53  
з поглибленим вивченням англійської мови,  
вул. Ветеранів, 11, 79007, Львів, Україна*

Розглянуто деякі форми організації роботи з молодими учителями з метою допомогти вчителю-початківцеві у професійному становленні.

*Ключові слова:* молодий учитель, учитель-початківець, професійна діяльність, педагогічна діяльність, методична робота, школа молодого вчителя.

Головною передумовою розвитку суспільства є передавання матеріальних і духовних надбань попередніх поколінь наступним. Цю місію завжди виконував і буде виконувати вчитель. В умовах швидкого розвитку українського суспільства, його інтеграції у міжнародну спільноту виникає необхідність у висококваліфікованих учителях іноземних мов, які б володіли ґрунтовними професійними і психолого-педагогічними знаннями, різними методами, прийомами, засобами та формами організації навчання.

Від формування особистості молодого вчителя іноземної мови в період професійного становлення залежить життєвий шлях як самого педагога, так і багатьох поколінь його вихованців.

Проблему професійного становлення молодого вчителя вже досліджували науковці. Зокрема О. Л. Козленко опрацювала й обґрунтувала модель технології поетапного розвитку педагогічної техніки молодого вчителя в умовах професійної діяльності. Структуру професіоналізму молодого вчителя розробив у своїй праці Б. А. Дьяченко. Питанням соціальної адаптації та становлення соціальної зрілості вчителя приділяв увагу В. В. Радул.

Проблему післядипломної освіти вчителів різних дисциплін, зокрема й іноземної мови, в рамках курсів підвищення кваліфікації вивчали С. А. Болсун, В. В. Вітюк, А. М. Єрмола, Н. Г. Протасова та ін. У дослідженнях професійної діяльності вчителів іноземної мови (С. О. Рябушко [7], П. І. Сердюков [8], Ю. С. Стиркіна [9] та ін.) здебільшого увага приділяється вузівській підготовці майбутніх педагогів. Проте питання професійного становлення вчителя іноземної мови на сьогодні майже не досліджене.

Визначаючи мету і завдання в конкретних умовах (класу, школи, під час проведення окремого уроку чи виховного заходу тощо), програмуючи шляхи формування й розвитку особистості учня, вибираючи систему дидактичних методів, прийомів, засобів, форм організації навчання, вчитель здійснює управління педагогічним процесом.

У педагогічній науці є різні підходи до дефініції поняття “педагогічна діяльність”. Зокрема, **педагогічну діяльність** трактують як *діяльність педагога в навчально-виховному процесі, спрямовану на формування і розвиток особистості вихованців* [12, с.160].

Ця діяльність передбачає передавання від старших поколінь до молодших культури і досвіду, нагромаджених людством, створення умов для їх розвитку і підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві. Педагогічна діяльність може бути *професійною* і *непрофесійною*.

Педагогічну діяльність, що здійснюється у спеціально організованих суспільством освітніх установах (дошкільних закладах, школах, професійно-технічних училищах, вищих навчальних закладах, закладах післядипломної освіти, підвищення кваліфікації і перепідготовки), називають *професійною*.

Педагогічна діяльність має складну структуру, що охоплює такі взаємозумовлені компоненти: діагностичну діяльність, орієнтовно-прогностичну, конструктивно-проектувальну, організаційну, практичну, комунікативно-стимулюючу, аналітико-оцінну, дослідницько-творчу.

Творчість учителя — це джерело його оптимізму, самовдосконалення і професійного зростання, гуманного ставлення до учнів, всебічного розвитку його вихованців. Там, де немає творчості, немає й педагога, немає й вихователя.

Отже, педагогічна діяльність учителя охоплює низку таких важливих елементів:

- професійна компетентність;
- загальна ерудиція;
- педагогічні здібності;
- педагогічна майстерність;
- педагогічна етика й педагогічний такт;
- культура спілкування;
- національна культура та духовне багатство;
- наукова організація праці;
- прагнення до самовдосконалення й самореалізації.

Закон України “Про вищу освіту” кваліфікує студентів як активних суб’єктів освітньої діяльності. Вони — ті, які навчаються, а не ті, яких навчають. Не випадково цю частину молоді називають латинським словом “student” — “той, хто навчається”. Чи можна сподіватися, що лінивий студент стане сумлінним працівником, а той, хто мало знає, — великим

професіоналом, бездарний — інтелектуалом, безвідповідальний — відповідальним тощо? Намагатися дати педагогічну освіту тому, хто не хоче бути вчителем, — парадокс.

Отож навчально-виховний процес педагогічного університету обов'язково повинен передбачати надання допомоги студентам у навчанні, не підмінюючи їхніх власних зусиль. Уже в стінах педагогічних вищих навчальних закладів необхідно забезпечити умови для успішної адаптації майбутніх педагогів до виконання педагогічної діяльності (наприклад, у період проходження різних видів педагогічної практики).

Зазначимо, що надзвичайно важливим етапом становлення молодого педагога є початковий період його самостійної професійної діяльності. Успішним чи неуспішним буде цей етап – залежить від багатьох чинників. Зокрема, важливе значення має рівень професійної педагогічної підготовки молодого вчителя іноземної мови, а також організація його роботи в середній загальноосвітній школі.

Часто молодий учитель працює сам, не відчуваючи допомоги досвідчених педагогів. Керівники школи забувають, що недавньому випускникові педагогічного вищого навчального закладу потрібна допомога й товариська підтримка старшого колеги. Отож учителеві-початківцеві розклад уроків бажано планувати так, щоб поряд з ним працював досвідчений педагог, наставник. Варто практикувати систему наставництва, використовуючи рекомендації НДІ педагогіки України.

Необхідно ознайомити вчителя-початківця з обладнанням шкільного методичного кабінету, матеріалами шкільної бібліотеки тощо. Важливо також стисло охарактеризувати класи, у яких йому доведеться працювати. Значну увагу слід приділити складанню індивідуального плану роботи стажиста з урахуванням його потреб і можливостей. У складанні такого плану та його реалізації значну допомогу надає наставник. Важливо передбачити різні форми такої допомоги, зокрема:

- взаємовідвідування уроків і позакласних заходів;
- спільне конструювання планів-конспектів уроків;
- надання рекомендацій з питань самоосвіти;
- обговорення новинок науково-методичної літератури, творчих знахідок інших учителів;
- вивчення передового педагогічного досвіду;
- сприяння в роботі з важковиховуваними та педагогічно занедбаними дітьми і сім'ями, в яких вони виховуються, тощо.

Зауважимо, що у школі потрібно налагодити систематичну ретельну роботу з добору і навчання тих педагогів, яким доручають керівництво стажуванням молодих учителів. З огляду на це слід періодично проводити семінари-практикуми для вчителів-наставників, на яких обговорювати

питання, пов'язані з організацією роботи молодого вчителя, а саме:

- складання орієнтовного індивідуального плану вчителя-стажиста;
- зміст і форми роботи наставника зі стажистом;
- аналіз індивідуального плану стажиста;
- навчання навичкам самоаналізу уроку;
- форми і методи впровадження досягнень психолого-педагогічної науки і передового педагогічного досвіду в практичну діяльність молодого вчителя;
- методика складання проекту підсумкової характеристики вчителя-стажиста;
- обмін досвідом щодо звітування про проведену роботу тощо.

Важливе значення у професійному становленні молодого вчителя має *методична робота* в школі — *спеціально організована діяльність педагогічного колективу, що створює умови для підвищення майстерності педагога* [4, с. 393].

На наш погляд, чітко організована методична робота спонукає молодого вчителя іноземної мови до підвищення фахового рівня, сприяє збагаченню педагогічного колективу педагогічними знахідками, і, що особливо важливо, допомагає йому набувати професійної майстерності від більш досвідчених колег.

Є різні форми методичної роботи. Відвідування молодими учителями уроків досвідченого колеги збагачує його професійні знання, уміння та навички, а також сприяє удосконаленню методики ведення уроків. Досвідчений педагог, відвідавши урок початківця, зможе виявити сильні та слабкі місця в його методиці ведення уроку, дати відповідні поради щодо її поліпшення. Також молоді вчителі іноземної мови залучаються до діяльності предметних методичних об'єднань, до участі у методичних семінарах-практикумах, конференціях. Для прикладу, молодий учитель іноземної мови може підготувати виступ на такі теми: "Використання рольових ігор на уроках іноземної мови", "Навчання діалогічного мовлення молодших школярів" тощо. Можна доручити вчителю розробити навчальні завдання, вправи до різних тем з граматики німецької мови, як от:

- відмінювання сильних дієслів у формі Präsens;
- порядок слів у простому реченні;
- вживання означеного і неозначеного артиклів тощо.

Такі доручення стимулюють творчу діяльність молодого вчителя, збагачують його практичний досвід, сприяють самореалізації педагога, збільшують віру в себе тощо.

Важливу роль у становленні педагога відіграє школа молодого вчителя, яка діє при методкабінеті [1]. На нашу думку, на заняттях школи молодого вчителя слід передбачити різні форми роботи, зокрема:

- ознайомлення педагогів-початківців із завданнями та змістом стажування;

- проведення лекцій з найактуальніших питань психології та педагогіки (наприклад, застосування інтерактивних методів під час уроків німецької мови);

- організація і проведення семінарів-практикумів з методики викладання іноземної мови в школі, з питань організації навчально-виховного процесу (складання календарних планів, розробка конспектів уроків, сценаріїв виховних заходів, дидактичних матеріалів тощо);

- організація і проведення практичних занять з методики викладання німецької мови в середній загальноосвітній школі;

- надання консультацій з питань стажування, застосування нових методів, форм організації навчання та контролю за навчально-пізнавальною діяльністю учнів;

- відвідування та аналіз уроків досвідчених педагогів та ін.

Крім того, на заняття школи молодого вчителя варто запрошувати викладачів кафедр педагогіки та психології, які б ознайомлювали слухачів з новими підходами у психолого-педагогічній науці та практиці, допомагали їм у розв'язанні багатьох проблем, пов'язаних з професійною адаптацією тощо.

У м. Львові діє школа молодого вчителя іноземної мови, яку відвідують учителі, котрі працюють перший рік. Мета школи: допомогти вчителеві у розв'язанні конкретних проблем з методики викладання іноземної мови та психолінгвістики, ознайомити із сучасними методиками та технологіями навчання, особливостями роботи на початковому, середньому та старшому етапах навчання. На заняттях школи, що проводяться один раз на місяць, використовуються різні форми, методи і прийоми роботи, як от:

- лекції-консультації методиста;
- уроки-покази з використанням нових технологій навчання;
- презентація досвіду вчителів-майстрів;
- консультації-практикуми;
- ділові навчальні ігри;
- огляди новинок навчально-методичної літератури;
- практикуми з мови;
- тренінги тощо.

Наприклад, протягом останніх років молоді вчителі німецької мови часто відвідують заняття школи, які проводяться у центрі науково-методичної літератури Goethe-Institut у Львові. Тут вони мають змогу ознайомитися з друкowanими новинками вітчизняних та іноземних видавництв (посібниками, підручниками). Досвідчені вчителі демонструють форми і методи викладання іноземної мови за новими підручниками. Заняття відбуваються цікаво, мають високу ефективність, дають добрі результати.

Адже кожен слухач школи молодого вчителя може під час заняття побувати у ролі як учителя, так і учня.

Беручи до уваги слова Я. А. Коменського, який стверджував, що “вихователем може бути лише людина, яка сама дістала належне виховання” [11, с. 16], ми дедалі більше переконуємося у необхідності відповідної підготовки молодих учителів до роботи у середніх навчальних закладах та вмілої організації їхньої педагогічної діяльності безпосередньо у школах, особливо на перших етапах професійного становлення. Отже, питання організації роботи з молодими учителями було і залишається актуальним для психолого-педагогічної науки і практики. Можливості для організації ефективної допомоги молодому вчителю слід збільшити. Це потребує всебічної уваги вчених та вчителів-практиків.

1. *Березняк Е. С.* Молодому учителю. К., 1988.
2. *Богатирчук С., Горбань О., Поліщук О.* Організація роботи з молодими вчителями // Директор школи. 2001. № 1.
3. *Вершиловський С. Г., Лесохіна Л. Н.* Профессиональная подготовка молодого учителя. М., 1982.
4. *Волкова Н. П.* Педагогіка: Посібник. К., 2001.
5. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник. К., 1997.
6. *Зязюн І. А., Крамущенко Л. В. та ін.* Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І. А. Зязюна. К., 1997.
7. *Рябушко С. О.* Формування культури педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови: Автореф. дис.... канд. пед. наук 13.00.04. Одеса, 1999.
8. *Сердюков П. І.* Теоретичні основи навчання іноземних мов у мовному вузі з використанням інформаційних технологій: Автореф. дис.... д-ра пед. наук 13.00.02. К., 1997.
9. *Стіркина Ю. С.* Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів іноземної мови до викладання інтегрованих курсів: Автореф. дис.... канд. пед. наук. 13.00.04. К., 2002.
10. *Хомич Л.* Цивілізаційні процеси і професійна підготовка вчителя // Рідна школа. 1998. № 7–8. С. 76–78.
11. *Щербань П.* Фундаменталізація науково-практичної підготовки майбутніх вчителів // Рідна школа. 2002. № 12. С. 15–17.
12. *Ягунов В. В.* Педагогіка: Навч. посіб. К., 2002.

---

**SOME FORMS OF ASSISTING YOUNG TEACHERS  
IN SECONDARY SCHOOL**

**Marta Maksymets'**

*Lviv Secondary School №53  
Veteraniv Str., 11, UA-79007 Lviv, Ukraine*

This article reveals some forms of encouraging young teachers at secondary school. Its aim is to assist the beginner teachers in their professional development.

*Key words:* young teacher, beginner teacher, professional and pedagogical activity, methodological work, school of a young teacher.

Стаття надійшла до редколегії      23.09.2003  
Прийнята до друку                      28.01.2004